

Verksamhetsberättelse

CEMAS 2017

Stockholms universitet och Statens maritima och transporthistoriska museer

Centrum för maritima studier

Stockholms
universitet

Innehåll

Förord	1
CEMAS organisation	2
Styrelsen	2
CEMAS forskare 2017	2
Verksamhet 2017	3
Pågående projekt och projektansökningar	3
Seminarier, workshops, konferenser	4
Maritima seminariet 2017	4
Övrigt konferensdeltagande, seminarier, föredrag i urval	5
Samverkan	7
Undervisning	7
Publikationer 2017	7
Ekonomi	8

Förord

2017 var ett mycket livaktigt år i CEMAS verksamhet. Framförallt ska man nämna att två av våra doktorander disputerade. Hanna Jansson, etnologi och CEMAS andra doktorand, disputerade i februari på en innovativ avhandling om segling och video-bloggar idag, och i november disputerade Harry R. Svensson, historia, på en avhandling om den judiska entreprenörsfamiljen Philip-Ruben i örlogsstaden Karlskrona. CEMAS fick också två nya doktorander. Fredrik Kämpe, historia, började i februari 2017, medan Mirja Arnshav, marinarkeologi, antogs precis i årets slut. Formen för anställning och finansiering av doktorandtjänsten i marinarkeologi beslutades i våras efter en överenskommelse mellan CEMAS och Institutionen för arkeologi och antikens kultur. Doktorandtjänsten är en viktig satsning från CEMAS sida och vi hoppas att det är början på en starkare relation mellan CEMAS och ämnet arkeologi.

2017 var också mycket framgångsrikt när det gäller tyngre vetenskapliga publikationer. Först kan nämnas CEMAS egen antologi, *Angöringar. Berättelser och kunskap från havet*, som kom ut. Boken redigerats av Simon Ekström och Leos Müller och upplyser om CEMAS forskning sedan 2010. Den har redan fått uppskattande recensioner. Simon Ekström kom också ut med boken *Humrarna och evigheten*, vilken är slutprodukt för Ekströms första stora CEMAS-projekt om humrar utifrån ett kulturhistoriskt perspektiv. CEMAS postdoktor i marinarkeologi, Niklas Eriksson, kom ut med boken *Riksäpplet. Arkeologiska perspektiv på ett bortglömt regalskepp* som fått mycket uppskattning.

Under våren besökte CEMAS styrelse Sveriges maritima centrum, Göteborg. Vi träffade representanter från Göteborgs universitet för att diskutera möjligheter för samarbete inom forsknings- och utbildningsområden. Vidare besökte vi Landsarkivet och Sjöfartsmuseet Akvariet Göteborg. Den tredje punkten på resan var besök av Stena Line huvudkontor och Bachelors Club, som ordnades av vår styrelseordförande Karl Olof Hammarkvist och Stena Lines VD Carl-Johan Hagman. Resan var spännande och givande.

Som en viktig input för CEMAS framtida arbete kan också nämnas den workshop som vi ordnade den 10 november tillsammans med SMM:s personal med syftet att förbättra kommunikation och fördjupa samarbete mellan SMM och CEMAS på alla områden. Diskussioner och rekommendationer från workshopen presenteras i detalj nedan i denna årsberättelse.

Seminarieverksamheten på Vasamuseet fortsatte som vanligt med en rad av uppskattade föredrag och presentationer. Man borde även nämna CEMAS roll i arbetet med utställningen "Kvinnorna! – Alltid närvarande, sällan sedda" på Vasamuseet. Utställningen öppnades i maj 2017.

Leos Müller, professor i historia och föreståndare för CEMAS

CEMAS organisation

Styrelsen

Under 2017 bestod CEMAS styrelse av följande ledamöter:

- Karl-Olof Hammarkvist, ordförande
- Anna Götlind, professor, historia, Stockholms universitet
- Lars Kaijser, docent, etnologi Stockholms universitet (VT 2017)
- Lena Gerholm, professor, etnologi, Stockholms universitet (HT 2017)
- Nanouschka Myrberg Burström, docent, arkeologi, Stockholms universitet
- Fredrik Svanberg, enhetschef Kulturarvsenheten, SMM
- Mirja Arnshav, forskningssamordnare, SMM
- Andreas Linderoth, forskningssamordnare, SMM
- Ida Hughes Tidlund, doktorand i etnologi, Stockholms universitet (VT 2017)
- Fredrik Kämpe, CEMAS, doktorand i historia, Stockholms universitet (VT 2017)

Styrelsen sammanträdde under 2017 fem gånger: 16 februari 2017, 18 april 2017, 31 maj 2017, 22 augusti 2017 (Marinmuseum i Karlskrona), och 4 december 2017. Mötet den 18 april var ett extrainsatt möte om finansiering och utlysning av doktorandtjänst i marinarkeologi.

CEMAS forskare 2017

- Leos Müller, professor i historia, föreståndare
- Simon Ekström, docent i etnologi
- Fredrik Kämpe, doktorand i historia (antagen från 2017)
- Ida Hughes Tidlund, doktorand i etnologi
- Hanna Jansson doktorand i etnologi (disputerade under 2017)
- Harry R. Svensson, doktorand i historia (disputerade under 2017)
- AnnaSara Hammar, postdoktor i historia (2016–2017)
- Niklas Eriksson, postdoktor i arkeologi (2017–2018)

Verksamhet 2017

Pågående projekt och projektansökningar

2017 var för CEMAS ett omväxlande år utifrån personalsituationen. Två av CEMAS doktorander disputerade. Hanna Jansson, etnologi, disputerade den 17 februari 2017, med avhandlingen *Drömmen om äventyret. Långfärdsseglarens reseberättelser på internet*. Harry R. Svensson, historia, disputerade den 25 november 2017, med avhandlingen *Fabian Philip, familjen Ruben och örlogsstaden. Entreprenörfamiljen som grundade Mosaiska församlingen i Karlskrona 1780–1945*. Tillsammans med Ale Pålsson som disputerade i slutet av 2016 och Lisa Hellman som disputerade redan 2015 är alltså CEMAS första fyra doktorander klara. Det har gått väldigt bra för alla fyra. De har också visat fortsatt intresse för forskning inom det maritima fältet. Ale Pålsson sökte exempelvis CEMAS medel för att skriva projektansökan. Hanna Jansson har också visat intresse att fortsätta med ett maritimt tema i sin forskning i framtiden.

CEMAS fick två nya doktorander. Fredrik Kämpe, doktorand i historia som antagits hösten 2016, påbörjade sin forskarutbildning den 1 februari 2017. Leos Müller utsågs till huvudhandledare och Aryo Makko, till biträdande handledare. CEMAS har under fler år diskuterat möjlighet att finansiera en doktorandtjänst i marinarkeologi. Detta har bland annat lyft fram i CEMAS utvärdering av Stefan Bohman. I april 2017 hade vi ett extrainsatt styrelsemöte som ägnades endast denna fråga. En överenskommelse slöts med arkeologi om finansiering. CEMAS ska stå för lönekostnader för en doktorand i marinarkeologi, medan ämnet arkeologi ska finansiera OH-kostnader. Tjänsten utlystes under tidig höst 2017 och Institutionen för arkeologi och antikens kultur, efter granskning av sökande, beslutade att anställa Mirja Arnshav som doktorand i arkeologi, med Mats Burström, arkeologi, som huvudhandledare, och Simon Ekström, etnologi, som biträdande handledare. Arnshav får tjänstledigt från sitt arbete på SMM under sin forskarutbildning.

Två andra förändringar när det gäller CEMAS personal rör postdokortjänster. AnnaSara Hammar, historia, som innehade tjänsten 2016 och 2017 slutade i december. Niklas Eriksson började sin anställning som postdoktor i arkeologi 2017.

Vi har under året också börjat arbeta med en potentiellt större ansökan till projektet ”Den glömda flottan”. Initiativet kommer från SMM som vill gärna ha projekt med tydligt tvärvetenskaplig inriktning. En möjlighet är att söka medel från Riksbankens jubileumsfond, först medel för en förberedande konferens.

CEMAS har sökt och erhållit medel (35 000) för konferensen ”International Approaches to Naval Cities and Dockyards”, som hölls i Marinmuseum, Karlskrona i oktober 2017. Konferensen presenteras närmare nedan. Vi fick medel inom utlysningen Strategiska satsningar, Områdesnämnden för humanvetenskap, Stockholms universitet.

Leos Müller är medsökande projekt "Fathoming New Worlds: Scandinavians in the British Prize Papers 1650–1810" till Vetenskapsrådet. Projektet har en tydlig maritimhistorisk inriktning. Huvudsökande är professor Margaret Hunt, Historiska institutionen Uppsala universitet. Müller är även med ansökan i så kallade HERA utlysningen, ett samarbetsprojekt med tre andra universitet (Leiden, Oldenburg och Sheffield).

Seminarier, workshops, konferenser

Maritima seminariet 2017

Maritima seminariet är CEMAS viktigaste plattform för att informera om forskning inom maritima studier. Sedan starten år 2010 har seminariet vuxit till en välfungerande mötesplats för alla intresserade inom fältet. I seminarieserien presenteras nya böcker, pågående forskningsprojekt och forskningsidéer i historia, etnologi, marinarkeologi och närliggande ämnen. CEMAS doktorander presenterar regelbundet sin forskning. Bland seminariedeltagare finns studenter, SMM:s anställda, doktorander och andra maritimt intresserade. Även under 2017 har programmet erbjudit på ett brett utbud av ämnen och föreläsare från Sverige och utlandet.

Vårprogrammet

3/2 Gunnar Möller, Försvarsmakten. Minkrigen i Östersjön och det explosiva arvet.

10/2 Ida Hughes Tidlund, CEMAS. *Flytande gränser. Gränsdragningsprocesser i det åländska ö-landskapet.*

10/3 Neil Price, Uppsala universitet. *The Viking phenomenon: new research on boat grave culture.*

17/3 Holger Weiss, Åbo akademi. *Slavhandel och slaveri under svensk flagg. Koloniala drömmar och verklighet i Afrika och Karibien 1770–1847.*

24/3, Deirdre Ní Chonghaile, NUI Galway, Irland, *Sångkultur på Irlands västkust*, extra insatt seminarium

7/4 Adriana Muñoz, Världskulturmuseet. *Båtar från ett etnografiskt perspektiv.*

5/5 Alexey Vorobyev, Uppsala universitet, projektet: *Understanding Vasa's wood: "Support Vasa" research project.*

Höstprogrammet

15/9 Fredrik Kämpe, CEMAS, *Konvojer, tributer och konsuler - Konvojkommisariatet och medelhavssjöfarten 1724–1867.*

6/10 Mats Burström, Stockholms universitet, *Barlast – massor med historia.*

13/10 Åsa Olovsson, Uppsala universitet. *Jag förlorade en kroppkakemiddag till kapten Prytz. En sjöofficershustrus dagboksskrivande 1900–1920.*

17/11 Martin Almbjär, Umeå universitet, *I statens och kommersens tjänst utan barnvakt: De svenska konsulerna i Spanien och deras dagliga verksamhet, deras sociala nätverk och affärsförbindelse.*

24/11 Christian Widholm, Södertörns högskola. *Heritage and Imaginary Childhood Landscapes. On the Impetus of Tourism Entrepreneurs in Stockholm Archipelago.*
OBS! Presentationen hålls på svenska.

15/12 Henrik Alexandersson, Göteborgs universitet. *De ilandflutna – om begravningspraktik och minneskultur i Bohusläns kustbygder efter Skagerrakslaget 1916.*

Övrigt konferensdeltagande, seminarier, föredrag i urval

CEMAS-styrelsens studieresa till Göteborg, den 15–16 maj 2017.

I maj var CEMAS styrelse på en studieresa till Göteborg. Vi träffade representanter från Landsarkivet (landsarkivarie Ulf Andersson), Göteborgs universitet (Tomas Nilson, Katarina Streiffert Eikeland, Henrik Alexandersson) och VD för Stena Line, Carl-Johan Hagman. Med universitetet och arkivet diskuterade vi samarbetsmöjligheter i form av forskning och undervisning. Stena Line och dess VD Carl-Johan Hagman stod som värd för den andra delen av resan. Vi fick besöka Barchelor's Royal Club, fick en spännande presentation av svensk sjöfartspolitik och Stena Lines situation i dag. Dessutom fick vi besöka *Stena Jutlandica* och Göteborgs hamn. Vi besökte även Sjöfartsmuseet Akvariet Göteborg och träffade museichefen Björn Varenius som var med och startade CEMAS 2009.

CEMAS workshop, 10 november 2017, Sjöhistoriska museet

Den 10 november träffades CEMAS forskare, styrelseledamöter och representanter från Vasamuseet, Sjöhistoriska museet och Marinmuseum. Vi diskuterade hur samarbete mellan SU och SMM skulle kunna förbättras och fördjupas.

Några synpunkter:

- CEMAS skulle kunna synas mer i programverksamheten på museerna. En CEMAS-forskare per termin skulle kunna presentera sin forskning som utbildning för personalen på SMM.
- Önskemål framfördes om att knyta studenter till museerna och uppmuntra dem att skriva uppsatser i maritima ämnen. Detta kan underlättas om det finns en kontaktperson på museerna som har i uppdrag att hjälpa studenterna att hitta rätt och att göra det lättare för studenter att söka sig dit.
- Bristen på kontinuitet diskuterades. Möjliga lösningar som nämndes var att CEMAS borde bli bättre på att söka projektmedel, och helst ha gemensamma projekt med

SMM. Andra förslag var fördjupade utställningssamarbeten och att bilda ett alumni-nätverk för CEMAS forskare.

- Förslagen om maritima seminariet från workshopen diskuterades. Förslag på två mer publika föreläsningar per termin, ett *utbildningstillfälle* för SMM:s personal samtidigt som de mer vetenskapliga *seminarierna* behålls. För de publika föreläsningarna krävs samarbete med museernas programverksamhet.

International Approaches to Naval Cities and Dockyards, 18-20 oktober 2017, Marinmuseum, Karlskrona,

Internationell konferens

Konferensen ordnades delvis med stöd från CEMAS och Stockholms universitet (se ovan) och med bidrag skriva av fler forskare knutna till CEMAS. 16 bidrag presenterades. De kommer att ges ut i omarbetad form i nästa års *Årsbok för Marinmusei vänner* med Andreas Linderoth som huvudredaktör.

Svenska historikermötet i Sundsvall, 10–12 maj 2017, Mittuniversitetet

CEMAS stod, tillsammans med Tomas Nilson från Göteborg, värd för sessionen om svensk maritimhistorisk forskning. Sessionen leddes av AnnaSara Hammar.

Deltagare och ämnen

- Andreas Linderoth: Svenska sjöofficerare och ny vapentechnik under slutet på 1800-talet och början på 1900-talet
- AnnaSara Hammar: Är örlogsforskning relevant för dagens historiker?
- Lars Nyström & Erik Hallberg: Varvshistoria - Plastbåtar och småbåtsvarvsnäring

Även andra CEMAS medarbetare deltog vid Svenska historikermötet, men i andra sessioner (Harry R Svensson, Aryo Makko, AnnaSara Hammar).

Övrigt

- Simon Ekström deltog i SIEF konferensen *Ways of Dwelling: Crisis – Craft – Creativity*. Göttingen 26–30 mars 2017.
- AnnaSara Hammar deltog i NORDISKE HISTORIKERMØDE, 14-18 augusti 2017, NHM-med bidraget ”Mobile and split households, c. 1600–1900”
- Niklas Erikssons forskning har fått stor uppmärksamhet i massmedia, tidningar och även SVT, i samband med identifieringen av den så kallade Dalarövraket, 1600-tals skepp som hette *Bodekull*.

Den modernhistoriska podden *En svensk tiger* har spelat in avsnittet “Till havs! Sverige, oceanerna och historien”. Ett samtal mellan Ola Larsmo, Henrik Arnstad och Leos Müller. Podden utgår från CEMAS antologi/lärobok *Sjövägen till Sverige*.

Samverkan

Utställningar

Utställningen ”Kvinnorna! - Alltid närvarande, sällan sedda” på Vasamuseet öppnade för allmänhet den 23 maj 2017. AnnaSara Hammar och Mirja Arnshav arbetade med att få fram vetenskapligt underlag till utställningen. De är med på utställningen som forskare som berättar om kvinnorna på 1600-talet.

Undervisning

Kursen ”Svensk historia från sjösidan” gavs igen under hösten 2017. Höstens kursomgång var mycket lyckad. Fler studenter tog poäng även delkursen 2 som är betydligt mer tidskrävande än delkurs 1. Kursutvärderingarna var överlag mycket positiva. Även läroboken *Sjövägen till Sverige* fick bara positiva omdömen.

Leos Müller handledde två kandidatuppsatser med anknytning till konsulprojektet. Uppsatserna är ventilerade och godkända:

Mia Lindström, ”Den svensk-norska konsulrapporteringen från Ryssland under Krimkriget 1853–1856”

Natalia Fältskog, ”Mellan vardag och evighet. Svenska Sjömanskyrkans syn på sjömän under 1960-talet”

Etnologiämnet samarbetar med Sjöhistoriska museet angående uppsatsarbeten och studiebesök.

Publikationer 2017

- Arnshav, Mirja & Andreas Linderöth (red.) *Sverige och första världskriget. Maritima perspektiv*, Sjöhistorisk årsbok 2016–2017, Historiska media, Lund 2017 (ler bidrag av CEMAS-knutna forskare)
- Arnshav, Mirja & Anna McWilliams, “Submarines in the Silent World: Exploring Films as an Archaeological Record”, *Journal of Contemporary Archaeology*, vol 4, no 1.2017, s. 19–37
- Ekström, Simon & Leos Müller (red.), *Angöringar. Berättelser och kunskap från havet* Göteborg: Makadam 2017. CEMAS antologi har kommit ut. Vi hade boksläpp på Sjöhistoriska museet den 1 juni.
- Ekström, Simon, *Humrarna och evigheten. Kulturhistoriska essäer om begär, våld och konsumtion*. Göteborg: Makadam 2017

- Ekström, Simon ”Långt borta och förunderligt nära Den arkivaliska serien som kulturvetenskaplig metod och historisk källa”. *Kulturhistoria: En etnologisk metodbok*. s. 23-40
- Eriksson, Niklas & Rönnby, Johan, ”Mars (1564): “The initial archaeological investigations of a great 16th-century Swedish warship”, *International Journal of Nautical Archaeology*. 2017, 46:1, s. 92–107
- Eriksson, Niklas, ”Gribshunden (1495): vraket efter ett medeltida kravellskepp”, *Marinarkeologisk tidskrift*: 2016:1, s. 4–10
- Eriksson, Niklas, *Riksäpplet. Arkeologiska perspektiv på ett bortglömt regalskepp*, Nordic Academic Press, Lund 2017
- Hammar, AnnaSara, ”Att klara livhanken i en främmande stad: om båtsmansfamiljer i Stockholm på 1670-talet”, Marko Lamberg & Anna Götlind (red.), *Tillfälliga stockholmare*, Stockholmia förlag, Stockholm 2017
- Jansson, Hanna, *Drömmen om äventyret. Långfärdsseglarens reseberättelser på internet*. PhD thesis, Stockholms universitet, 2017
- Müller, Leos, ”Under svensk flagg i Medelhavet: algeriska sjöpass 1770-1800”, Leos Müller & Marie Lennerstrand (red.) *En vänskrift till György Nováky*, Stockholm 2017
- Svensson, Harry, R:son, *Fabian Philip, familjen Ruben och örlogsstaden. Entreprenörfamiljen som grundade Mosaiska församlingen i Karlskrona 1780–1945*, PhD thesis, Stockholms universitet, 2017

Ekonomi

CEMAS finansieras gemensamt av Statens maritima och transporthistoriska museer och Stockholms universitet, där vardera sidan stödjer verksamheten med upp till två miljoner kronor årligen, totalt 4 miljoner kronor. Huvuddelen av kostnader täcker de anställdas (CEMAS forskare och doktorander) löner och övriga kostnader förbundna med anställningar. SU:s täcks av bidrag från Historiska institutionen, Institutionen för etnologi, religion och genusvetenskap och Institutionen för arkeologi och antikens kultur. Dessutom får CEMAS ett bidrag om 250 000 kronor från Humanistiska fakultetens strategiska medel.

Leos Müller